

**SEMPAD A
MANGA ATORAN
A PAKALINDING
KO MAGINGED KO
MASA A RIDO**

ENDORSED BY:

BARIBKAS

So Rido, odi' nakaprido'ay a pamilya, na miyatndo a isa ko ki kaona a manga ragaor 'challenges' a psomag sa thito a pagita ko kathithikna ago so kalilintad si i sa Bangsamoro Autonomous Region in Muslim Mindanao (BARMM). Miya pakambhakwit iyan so nggibowan a manga pamilya, go miyaantiyorayan so manga kawiyagan o phaphaging'd, ago kiya sabapan sa kiyawapat o dibodn pirapira a manga taw.

Giyanka-iya booklet na mapapadalmon so manga atoran ko rido (igira a minital'mbha) a minisorat ago miyatimo o manga participants (kogiironkatimotimo-i) o pphanga oonotan ko agama (manga Ulama) ago so kaphaging'd (manga datu), go so makha kasangkapan ko kalilintad, go so relevant a manga opisina a BARMM, a go so manga opakad a partner a Geneva Call, mlagiddn so maguinadanon non ago so mranon ago so Iranon kiran a mbida bida sa basa a manga grupo. Giyanka-iya inisorat a atoran ko rido na isaka set a manga gonanao 'guidelines' a iniphasod ko manga onayan a tind'g ko agama a go so adat-batad.

Minsan pn madakl a manga 'intervention' a okit a ini pasad sa rido, na giyanka-iya inisorat a atoran ko rido na mibibida ago ipagoman sangkoto a manga awidawid. Aya hadap aya na makaito so violence ka anmaparo so

BARIBKAS

bitiyara ko kapasad o manga rido. Go dimakakasoy so violence igiraa damitaros so kapphasada ko rido, ago kaogopan a BARMM sa kapakatogalin iyan san ko btad a oriyon o gira. Sabap sa kabhabaloy aya a kasangkapan, na giyanka-iyá booklet na aarapn niyan so kapakabhagr o respeto ko manga atoran ko rido, sa inggolalan o maonay, go so mrridoay a pamilya, a go so manga relevant authorities para masiyap so manga phagingdan ko rarad o kambono-ay.

Giyanka-iyá atoran ko rido na pmbhagrni niyan so manga koyamptaan a kaaagamai ko manga phagingdan ago so manga aarga-an 'values' ko kaphagintao agiyoto so kadar a maratabat 'dignity' kamamanosiya-i 'humanity' a go so human rights o kalangoan a mipagaayon o manga pandon-an o Islam.

Giyangkaiya atoran ko rido na miyakaborantaw sa minggolalan ko manga taw a malaon so kapagogopa, go so kapamaghadata, a go so atastanggongan siiko mazasakop o manga ing'd a BARMM na kalaanon so manga darpa a kiya binasaan o kaprido. Giyanka-iyá pangorao na mipagaayon o project a Geneva Call a giyoto so: **Supporting Resilient Communities 2: Curbing Local Conflict and Contributing to Stability in Mindanao.**

BARIBKAS

Giyangka-iya manga atoran na zakodo a khabaloy a onayan a taritib 'framework' a phakatoro ko manga ghalb'k tano a katotompokan, go khabhagriyan so manga values tano, a go phakawyat ko mapiya a action siiko kapsharpanga ko manga rrg'n a btad.

Siiko masa a giitano kapangolini ko manga rrg'n a btad siiko kaoyagoyag tano a personal anta aka professional, na giyangka-iya atoran ko rido na pkharemind niyan rkitano so katotompokan a atastanggongan sa kapaka adn tano sa environment a ron pkhakin'g ago pkhaarga so langowan a katharo. Agiyoto na pphangoyat rkami sa kasangori ko manga challenges a mokit sa ranon ago kambhagobago, a matatankd iyan a so pkhatimo a progress na tatap ago rangkom.

Phasad tano so kakpiti sangka-iya manga principles, sa siyapn so adat-btad a kazasariga ago kaprarasama a so maphakabhagr tano niyan langon, a go phakasapari ko mablant a hadap ko kalilintad sii sa BARMM ago sa liyo niyan.

PAMKASAN

((لا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُجِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُجِبُّ لِنَفْسِهِ))
[صحيح البخاري].

So Nabi Muhammad [SAW] na pitharo iyan, a: **"Di dn makaparatiyaya so isar kano taman sa diniyan ikabhabaya ko pagari niyan so nganin a ipkhabhabaya iyan sa ginawa niyan"** [Piyantol i Bukhari].

Aya maana na so kaphapagariya ko Islam na mipapasod ko paratiyaya, na so paratiyaya na diphakamoayan o dimaadn so thito a kakhakabaya-i. khasabot san a so Islam na ipphanolon iyan so kanggiginawai, kapamaghadata a go so kakhakalimoay.

So kanggiginawa-i siiko Islam na piyakablang iyan ka knabo o ba siiko ppahaging'd a muslim ka riyankom iyan so kalangowan o manosiya. Ka ipphangoyat o Islam so kindolonaan o muslim ko manga pd a taw ko pimbharang a agama siiko okit a ontol, go kapaginontolan, a go so kapamaghadata.

{...وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ
وَالْعُدْوَانِ...}. [المائدة: 2].

PAMKASAN

So Qur'an na ipphang'ndhao niyan ko manga Muslim so kapamagogopa siiko paratiyaya ago siiko mapiya, ka pitharo o Allah a: "**Pamagogopa kano ko mapiya ago so paratiyaya, sa obakano pamagogopa ko marata ago so kapamaba**" [Al-Maidah: 2]

Maana a so Qur'an na isosogo iyan so kapagoyagoyag ko kapamagogopa ago kapagayonayon.

Ipphang'ndha-o o Islam a mataan a so kawiyagoyag na sosotin, go so kasiyapa ko kawiyagiya na isa sa lbi a mala a biganiyan sa proyortiy ko kasiyapaon, Pitharo o Allah: "A sa taw a malindingiyan so isa a ginawa na lagid o ba niyan miyalinding so langowan a manosiya." [Al-Maidah: 32] Tiyantonian so kala i arga o niyawa o i pizakatawan. Giyangkanan a rangagt ko atastanggongan mipantag ko niyawa o salakaw di salakaw, na giyanan i onayan o kapaginontol a kaphaging'd 'social justice' ago so kakhakalimoay, a go so kamapiyaan o kaphaging'd. Na langon anan na satiman a dimapmbhaabhaad ko kanggiginawa-i siiko Islam.

So konsepto o brotherhood pantag ko kaisaisa, kakhakalimoay, a go so kapamagompiya-i na pkhaadn iyan so mala a bhagr siiko Islam a pphakaogop sa kapkhasasad o kapridoay a pamilya siiko sabhaad a manga adat-btad a aya katawiron na rido.

PAMKASAN

So brotherhood i giimakandarpa ko darpa o katotolabos ko pamilya ago bang'nsa ago so ing'd, ka pkhabaloy niyan so manga Muslim a isaka bang'nsa "nation' maana a isaka phaging'd sa donya. A skaniyan i pphakawiyat ko manga taw a maonay ko rido sa kabgiran sa mala a arga ko kaatawi kiran ko Islam a mlagilagid siranon a aya makaombhao ko kambhang'nsa ko tribo.

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوِيكُمْ...﴾.
[الحجرات: 10].

Pitharo o Allah a: "**Mataan a so manga mo'min i titho a magariyari, na pasada niyo so lt o dowa a pagari niyo**" [Al-Hujurat: 10].

Giyangkaiya brotherhood ko paratiyaya na kabhaloy niyan so makambhalala a giitidawa a matarima iran a sagintas siran ko mala a isaka phaging'nd a miyatimo, go pphakaogop sa kapkitarg o pkhating'r a violence ago kazaopa ko pagltan o manga pamilya a mriridoay.

So kasantosi o kawiyagoyag o manosiya na madhadaorog o kakikinanglana ko kalilintad ko manga btad a kaprido, so Qur'an na inaloy niyan a: "Sa taw a malinding iyan so isa a ginawa na lagid o ba niyan miyalindingng so langowan a manosiya" [Al-Maidah; 32] Maana a tatantonian so kala i arga o kasiyapa ko kawiyagoyag ago so kitaplak o kapamono.

PAMKASAN

Siiko kapamasad sa rido, na khapakay a osarn anan a dalil a parangay sabap sa maphakitadman iyan ko makambhabala a so kaprido na knaoba ayaniyanbo pkhabinasai na so phaging'd ka pkhasopakayan so kasosoti o kawayagoyag a inisogo o Allah so kasiyapaon.

So mangandha-o o Islam pantag ko kapaginontolan a go so kambbgaya sa rila na pkhatoro iyan so kapphagatora ko kabolongi ko manga rataaginawa siiko okit a kharoptiyan so pkoliling a kashaopa. So Islam na ipphang'ndha-o niyan so kazabar ago kabgay sa rila a go ininsogo iyan ko manga Muslim so kadapaya ko maratabat a kasaop. Lagid o kiyatharo-aon o Allah a:

{وَجَزَاءٌ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةً مِّثْلَهَا ۗ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ...} [الشورى: 40].

"Aya balas o satiman a marata na satiman a marata, na sa taw a nomapi ago makipagompiya-i na so balas iyan na miyatank'd (a imbgay ron) o Allah" [As-Shura: 42]

Giyanka-i andha-o na phakabgay sa pangoyat ko manga olowan ko manga pamiliya a maonay ko rido sa kabgayran sa ladiyawan ko kapnanapiya ago kapakipasad sa rido a sambu o kapanaop.

PAMKASAN

So asal a phagokitan o manga Muslim ko kapphamasad sa rido na so phembtowan sa sul'h maana a kapagimasada sa mapiya 'amicable settlement'. So olowan a malaon so agama odi na apiyaantaadn i pkhaonotan a s'slaan ko ing'd na khapakay a mabaloy a mangingimasadan a sokodan ko makambhabala, sa mapasadiyan so diran phagayonan a mokit sa maliwanag a settlement (a ptotopan sa l'mpid a ator a giisiran shasapa-i).

So lagidanan a kapangimasad na miphapasod ko kala a kata-o ko manga Islamic principles ko ontol, maana a kapaginontolan, ka apiyaantonaay khabaloy a bitiyara a khapasadan na khaylay o makambhabala a giyoto na ontol ago mapapatot. Lagid anan so langowan a element a giimbharopa sa isaka ummah a pkhatimo sabap ko giikanggalbk sa masoln o manga lima. Na lagid dn anan so manga Ulama ko ing'd a kaiislaman a pkitadman iran ko makambhabala so mabhabaloy a sangan iran a kaagamai sa kapphanamar iran sa mabaton so btad o mbhala san ko kalilintad a sambi o kambhang'nsa a 'tribalism' ago matatap so manga gakot o brotherhood.

Daorog ko Zakat ago Sadqah, na adn pn a phembthowan sa Zakatul- Adl, a isa ko manga Islamic principle o kaphaging'nd a ontl 'social justice' siiko Islam, a khaosar ko kambolongi ko bkao o rido: so di' kaontol o kakhawiyagan odi'na so kapagorad ko manga poonan a

PAMKASAN

tamok. So lagid anan a btad na pkhadaorog iyan so manga pipiya a panagontaman ago so kapkitogalin o tamok ka an kalbati so kayao o btad a kaprido ago mibgay niyan so mapiya a niat ago kapagogopa ko pagl'tl'tan o manga pamilya.

So manga ritual ko langkap a kaphapasadai sa rido mokit ko giiron kathimoto-i sa kapamangni raks o dolang iyan ko kaghabi, na mala a kapphakaogop iyan ko kapphakabagr o manga kapasadan ko kinindodn ko kalilintad a sarta a pkhapayagiyan so tanda ago toos o titho a kaphapagariya ago kaisaisa sii ko Islam. Giyankoto a dow a okit na pkhatanto niyan a so rido na miyapsad, go so kalilintad na minindod ko asal iyan, a giyanan na manga ghab'k a mapapadalm ko lomalaghaday a values siiko Islam.

**SII KO MASA O RIDO, NA PAGADATAN SO
MARATABAT, GO SO KAMAMANOSIYA-I, A GO
SO MANGA KABNAR O MANOSIYA O LANGON
O IZIKAMANOSIYA.**

Oman i pizakatawan ko manga Manusiya apiya antonaa i agama niyan na patut so kabgiron sa arga, pitharo o Allah.

{وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ
الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا
[الإسراء: 70].

“Sabnsabnar a siyakaw Ami (bigan Ami sa mnang) so mbawataan o Ādam ago tiyanggong Ami siran sii ko kalopaan ago sii ko kalodan, ago rinizkhiyan Ami siran sa manga soti ago piyakalbi Ami siran ko kadaklan ko inadn Ami sa samporna a kapakalbi” [Al-Israa’: 70].

DIKA PAGOSAR SA MGA KASANGKAPAN AGO MANGA OKIT A GIYOTO NA KHASABAPAN SA DIKAILANGAN A PALI KO MIMBHABALA AKA.

Dikhapay so ka tontot sa kabnar a somobra ko manga taks o kabnar ago so ontol, aya maananiyan na dikhapakay o ba saopi so da a labotiyen ko rido, pitharo o Allah:

{وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ
خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ} [النحل: 126].

“Amay ka ziksa kano (zaop kano) na ziksa kano (saop kano) sa datar o inisiksa rkano, na amay ka zabar kano na mataan a skaniyan i mapia ko manga barasabar”

[An-Nahl: 126]

**SO KASIKSAA AGO KABONO-A KO MADHADAKP
NA INISAPAR, PAGHADATINKA SO MIYATAY.
DIKHAPAKAY SO KAPANPDI AGO KAPALII KO
APIYA ANTONAA KO ANGAOTA O LAWAS O TAW
A PD KO MIMBHABALA KO RIDO.**

عن أنس ابن مالك قال: ((كان رسولُ الله صَلَّى اللهُ عليه
وسَلَّمَ يَحُثُّ فِي حُطْبَتِهِ عَلَى الصَّدَقَةِ، وَيَنْهَى عَنِ الْمُثْلَةِ))
[أَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ وَغَيْرُهُ (4047)].

Miyakapoon ki Anas bin Malik (RA) a pitharo iyan a:
“**Miya adn so Rasulullah (SAW) a ipsogo iyan so
kazidkah, ago ipzapar iyan so ka kapzazaka ko
bangkay**” [Piyanotol i An-Nasa’ie]

و عن أبي بكره أن النبي ﷺ قال: ((إِذَا تَقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا
فَالْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذَا الْقَاتِلُ فَمَا بَالُ
الْمَقْتُولِ؟ قَالَ: إِنَّهُ كَانَ حَرِيصًا عَلَى قَتْلِ صَاحِبِهِ)) [رواه البخاري
ومسلم].

Miyakapoon ki Abi Bakrah, a mataan a so Nabi (SAW) na pitharo
iyan a: “Igiraa miyaka tmowa so dow a muslim sanggolalan ko
dowa a pdang iran (na omakaphataya siran) na so miyakapatay
a go so miyapatay na sii ko Naraka. Pitharo akn (a tigi Abu
Bakrah) giyang kanan a miyakapatay (na khasabotan) na
antonaay miyasowa o miyapatay? Pitharo o Nabi (SAW) a:
“**Mataan a skaniyan na miyaadn a pananamaran iyan a
kapataya niyan ko balaiyan**” [Piyanotol i Bukhari ago si
Muslim]

DIKA PHANG RAPE ODI NA PHANGGOLAOLA SA APIYAANTONA KLASI A KANDHAROWAKA

﴿لَا تَقْرَبُوا الرِّثَىٰ ۖ إِنَّهُ كَانَ فَحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا﴾

Pedtaro u Allah sa Surah Al-Isra, Ayah: **“Go di kano pagobay ko kazina, ka mataan a skaniyan na marzik ago mikharatarata a okit”** [Al-Isra’: 32].

وقال النبي عليه الصلاة والسلام: ((كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ؛ دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعِزُّهُ)) [رواه مسلم]

Pitharo o Nabi (SAW): **“Langon o Muslim ko lagidiyan a Muslim na haramon so: rogo iyan, ago so tamok iyan, a go so kaboringi niyan ko maratabat iyan”**. [Piyanotol i Muslim] Maana a haram so kabono a niyan ko muslim, go so kakowa aniyang ko tamok iyan, ago so kazamoka niyan ko pamilya niyan a bhabay.

SIYAPANKA SO MANGA BAKWIT AGO PAGADATINKA SO LANGON O MANGA KABNAR IRAN.

قال رسول الله عليه الصلاة والسلام: ((...كُونُوا عِبَادَ اللَّهِ
إِحْوَانًا. الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَحْذُلُهُ، وَلَا
يَخْفِرُهُ...)) [رواه مسلم].

Pitharo o Rasulullah (SAW) a: "... **Baloyaniyo a ginawaniyo a manga oripn o Allah a magariari, so Muslim napagariniyan so Muslim, diniyanplalim'n, go diniyanipndharainon, go diniyanphamokhagan, go diniyanpnanaytoon**". [Piyantoli Muslim].

SOGOTINKA SO KAPAGOKIT O MANGA TAW A PHANABANG KO MANGA MAGING'D A KIYAKAIDAN KO RIDO, GO SIGORADO ANKA A OMAN I PIZAKATAWAN NA PHAKA DAWAT SA TABANG.

((انطلق إلى خالد بن الوليد فقل له إن رسول الله صلى الله عليه وسلم يأمرك يقول لا تقتلن ذرية ولا عسيماً)) [سنن ابن ماجه]

Miyaaloy i Hanzalah al-Katib a miya ilay o Nabi (SAW) a bhabay a miya bono, na somiyogo sa isa a mama na pitharo iyan on a: **“Songka ki Khalid bin Walid na tharangkaon a mataan a so Rasulullah na isogo iyan rka a giiniyan tharoon a: “Obakano pmbono sa wata ago bhabay ago gomaghalbk”.** [Piyanotolilbn Majah]

Note: So miya aloy a gumagalebek nalangkap napdon so manga Humanitarian actors.

INISAPAR SO KAATAKIYA KO MANGA , GO ESKWELAAN MANGA MADRASAH, GO MANGA TORIL, AGO SO MANGA PD A PPHAGANADAN SA KATA-O.

So masjid na ayadn madrasah sii ko masa o Nabi (SAW) a go so miyaori aniyang na a manga masa, taman sa minisibay so darpa o madrasah, sabap roo na kitaks so madrasah ko masjid. Pitharo o Allah:

{ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ

فِي حُرَابِهَا... } [البقرة: 114]

Pedtaru u Allah: **“Go antaai taw a makalawan sa kasasalimbot ko taw a inrn iyan so manga masjid o Allāh oba on pkhaaloy so ingaran iyan, ago minggalbk ko kabinasa niyan”** [Al-Baqarah: 114].

عن عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَىٰ

أَنْ " لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ " . [سنن ابن ماجه].

Pitharo o Nabi (SAW): **“Da a kabinasa ago da a kambinasa’i”** [Piyanotol i Imam Malik ago si ibn Majah]
Maana a dika phaminasa, go dika mambo phakibinasa.

**ISASAPAR SO KABINASAA, KATOTONGA, ODI
NA KATHABANA KO PAGIGIMO O MAGINGED
NAGO SO BARANDIYA, MANGA WALAY,
MANGA POONAN A KAWIYAGAN O
MIMHBABALA KO RIDO.**

عن أبي أمامة رضي الله عنه قال: قال رسول الله عليه الصلاة
والسلام: ((إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَجْلِّ فِي الْفِتْنَةِ شَيْئًا حَرَّمَهُ قَبْلَ
ذَلِكَ...)) [رواه الطبراني].

Miyakapoon ki Abi Umama (RA) a pitharo iyan a pitharo o Sugo o Allah (SAW) a: **“Mataan a so Allah na da’a hiyalal iyan siiko pitna a shayi a baniyan hiyaram ko onan oto ...”** [Pinanudtul ni Tabaranie].

So kapaminasa, kapangowakowa, kapanotong sa walay ago kapaminasa sa pantiyarian a taw na ini sapar o Agama Islam, malagid san so masa a kalilintad ago so masa a fitana sabap ko rido. Pitharo o Allah:

وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا... [الأعراف: 56]

“Dikano phaminasa ko lopa ko oriyen o kiya ompiya iron” [Al-A’raf: 56]

**DINKA SOMBHALIA SO AYAM O BALA KA KO
RIDO, AGO SO MANGA AYAM O PHAGING'D,
GO PAGADATINKA AGO OBANKA BINASAA
SO MASJID A GO SO MANGA PROPERTIES A
PHAGOSARN KO SIMBHA KO ALLAH**

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ
وَسَعَى فِي خَرَابِهَا...﴾ [البقرة: 114]

Pedtaru u Allah: **“Go antaai taw a
makalawansakasalimbotko taw ainrniyan so manga
masjid o Allāh oba on pkhaaloy so ingaranliyan, ago
minggalbkkokabinasaniyan”** [Al-Baqarah: 114].

*Pd ko wasiyat o Al-Khalifah Abu Bakr as-Siddiq sii ko manga
komamder iyan a pagoolowan an i Usamah a: di siran
maminasa sa darpa a para sa kapdsimba, go disiran sombali
sa ayam inontabo o para sa kakan.*

**PAGADATINKA GO SIYAPANKA SO
PIZAKATAWAN AGO SO MANGA OPAKAT A
PPHANGIMASAD SA RIDO, BOLABAO RON SO
MANGA ULAMA, GO MANGA SULOTAN A GO
SO MANGA DATO.**

{فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا
فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا} [النساء: 65].

Pedtaru u Allah: “Na kna’ ka ibt ko Kadnan ka, ka di siran makaparatiyaya, taman sa di siran rka makikokom ko nganin a kiyasimoktan ko ltlr iran, oriyan iyan na da’ a mato-on iran si-iko manga ginawa iran a sangka ko nganin a inikokom ka, go mbayorantang siran sa titho a kambayorantang.” [An-Nisa’: 65].

((مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ، وَمَنْ يُطِيعِ
الْأَمِيرَ فَقَدْ أَطَاعَنِي، وَمَنْ يَعْصِي الْأَمِيرَ فَقَدْ عَصَانِي)) متفق عليه.

Pitharo o Nabi (SAW) “A sa taw a onotanakoniyannasabnar a kiyaonotan so Allah, sa taw a sopaknakoniyannasabnar a siyopakian so Allah, sa taw a onotaniyan so datonasabnar a kiyaonotanakoniyannasabnar a siyopakian so datonasabnar a siyopakakoniyannasabnar”. [Piyagayonan | Bukhari ago si Muslim]

**INI SAPAR SO KABALOYA A TARGET KO
MANGA BHABAY PDON SO MANGA BHABAY
A MAOGAT GO PSOSOWAN, GO SO
MANGALOKS, GO SO DIPHAMAKAGHAGA, A
GO SO MANGA WATA.**

Miyaaloy sa Hadith, a so Nabi (SAW) na siyaghadan iyan a bangakay a bhabay a miyabono ko fathu Makka na piharo iyan:

((...ما كانت هذه تُقاتلُ ثم نهى عن قتلِ النساءِ والصبيانِ))

[البخاري ومسلم].

“...Da’ ayamaadn o bagiipakitidawa, oriyan iyan na inisapar iyan so kabono-a ko manga bhabay a go so manga wata”. [Piyanotol i Bukharie and Muslim].

SIYAPANKA SO MGA WATA AGO SO MANGA IITO, DINKA SIRAN PAGPDA ODI PHANGOYATI SA KAPDIRAN KO RIDO, SIYAPN SO KALINDINGA KIRAN KO KAPSONG IRAN SA SCHOOL A GO SO MANGA PD A PHAGANADAN SA KATA-O.

So islam na diniyan ipagpd so wata siiko manga mujahidin.

Piyanotoli Ibn 'Umar (RA) a tigiyen a: **“ini phasintar ako ko Nabi ko masa a gazwatuOhud a sakn na 14 ragon a idad akn, na da ako niyan sogoti, na siiko gazwatul-khandakna 15 ragon a idad akn, na iniphasintar ako ron na siyogotan ako niyan”** [Piyagayonan]

O inisapar anan o Islam siiko Jihad, a obaon mapd so manga wata, na lbi a kinisapar niyan on ko kaprido. Aya Iportanti ko manga wata na so katontot iran sa ilmo, pitharo o Nabi (SAW):

((طلب العلم فريضة على كل مسلم)) [أخرجه الطبراني وغيره]

“So katontotsa ilmo na wajib ko langowan a muslim a mama ago muslim a bhabay” [Piyanotol i at-Tabarani]

**DINKA MBHALOYA A TARGET SO MANGA
ANG'L A GO SO PKHASAKIT PDON SO SIRAN
OTO A DIRAN KHAGHAGA O BA IRAN
MALINDING A GINAWA IRAN.**

So Islam na piyakasenggaya iyan so tao a angiyas ko Rido nago so tao a maaped ko Rido lalambo ko siran phaghawid sa sinapang igira masa a Rido a kapakay a maped siran ko garobat, ka amay ka diminggolalan so manga atoran o kambonowa na tankd a khasogok dn so kapamaba a inisapar o Islam pitharo o Allah:

{...وَلَا تَغْتَدُوا^٤ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ} [البقرة: 190].

“... Go di kano phamaba, ka mataan a so Allah na diniyan khabayaan so manga talimbhababaan” [Albaqarah: 190]

KOWAAN SO LANGOWAN A KHAPAKAY A OKIT A PANGALI PANTAG SA KALINDINGA KO MANGA PHAGINGDAN POON KO MANGA RARARAD O RIDO.

Inggolalan so aturan o kambonowa, pdon so kabgay sa iktiyar 'warning' ko da pn sokambonowa, lagid o kisampain ko da'wah o Islam ko kalilintad, a go so di kapakambhaba, pd anan sa aturan o agama Islam ko kambonowa. Pidtarro o Allah:

{... وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا} [الإسراء: 15]

"...Da kami maadn o bakami phaniksa taman sa di kami makasogo sa sogo" [Al-Isra': 15]

Pd pn sa aturan a ini btad o Islam na tomindo sa manga olanolan a haram on so kambonowa.

Dhul Qa'dah

Muharram

Dhul Hijjah

Rajab

- *Pantag anan sa malinding so manga taw a song sa Makkah ka phanayhajji siran ago so kambhaling iran.*

DI KOWAAN SO MANGA BIYAG, AGO DI OSARN SO PIZAKATAWAN A KLONG A TAW.

عن عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى
 أَنْ " لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ " . [سنن ابن ماجه].

“Da a kabinasa ago da a kambinasa’i” [Piyanotol i Imam Malik ago si ibn Majah] Maana a dika phaminasa, go dika mambo phakibinasa.

ACKNOWLEDGEMENT

Il sampay ami so panalamat ko langowan a myakaogop nago myakatompok ng'golalan ko katao nago Ilmo iran ko masa a manga consultation nago workshop sa kinidaptar a giya Rido Norms sii ko tlo (3) a basa lagid o Maranao, Maguindanao, nago Iranon. Giya a Daptaran (Rido Norms) na myapakamoayan misabap ko panagontaman o myakathatanyotoka a manga ompongan:

Members of the Technical Working Groups (TWGs) on the codification of Maguindanaon, M'ranaw, and Iranun rido norms; Moro Islamic Liberation Front (MILF)- Coordinating Committee on the Cessation of Hostilities (CCCH)-Ad Hoc Joint Action Group (AHJAG); MILF-Basangamoro Islamic Armed Forces (BIAF)-Bangsamoro Islamic Women Auxiliary Brigade (BIWAB); Joint Peace and Security Team (JPST); Hay-ato Ulama; Committee on Daw'ah; United Imams of the Philippines Foundation (UIPF); Consortium of Bangsamoro Civil Society (CBCS); Magungaya Mindanao Inc. (MMI); United Youth for Peace and Development (UNYPAD); United Youth of the Philippines (UNYPHIL)-Women; Integrated Mindanaons Association for Native (IMAN) Inc.; Mindanao Alliance for Peace (MAP); Reconciliatory Initiatives for Development Opportunities (RIDO) Inc.; Welfare and Reconciliation Committee (WarCom), Inc.; Women Innovation for Sustainable Development and Empowerment (WISE) Inc.; League of Moro Women Organization (LMWO) Inc.; Women Insider for Mindanaon Peace and Development (WIMP); Maranao People Development Center (MARADECA), Inc.; Tabang Ako Siyap Ko Bangsa Iranun Saya Ko Kalilintad Ago Kapamagayon (TASBIKKA) Inc.; *Iranun Reconciliation Council (IRC) including Alternative Dispute Resolution Team (ADRT),*

ACKNOWLEDGEMENT

Municipal Advisory Committee on Reconciliation and Unification (MACRU), Joint Ulama and Municipal Peace and Order Council (JUMPOC), Community Affairs-Parang, and Council of Elders-Sultan Mastura; Mindanao State University (MSU)-Shariah Center; Bangsamoro Women Commission (BWC); Municipal Local Government Units of Matanog and Sultan Mastura in Maguindanao del Norte and Picong and Malabang of Lanao del Sur; Lanao del Sur-Provincial Ulama Council; Bangsamoro Darul-Ifta' (BDI); and, Peace, Security, Reconciliation Office (PSRO).

CONFLICT HAS RULES TOO

 09458655154

 office-Philippines@genevacall.org

 @genevacallph